

מעדני כת

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת בחר תשפ"ב ❁ שנה שלישית גליון 138

בעניין קטן שגזל ונתייאלו הבעלים אם לא חייל היאוש וחייב להחזירו לנגזל

וכ"כ במנחת חינוך מצוה תקל"ט אות א' וז"ל נראה דקטן שהגביה מציאה קודם יאוש ואח"כ נתייאלו הבעלים ואח"כ נתגדל הקטן לא שייך דינים הללו כלל הן בנטלה ע"מ לגזלה או ע"מ להשיבה עיין ברמב"ן דהוי שומר אבידה, דכ"ז שהוא ביד הקטן הו"ל כמנחה ע"ג קרקע, ול"ש באיסורא אתי לידה או שומר אבידה, לא מבעיא אם נאמר דקטן אינו זוכה במציאה כלל אף באופן שזוכה בו המוצאה כיון דאין יד לקטן במקום שאין דעת אחרת מקנה עיין בס"י רמ"ג רק מפני דרכי שלום, אלא אף לדעת הש"ך דזוכה מה"ת בהגיע לעונת הפעוטות ע"ש באריכות והדברים עתיקים, מ"מ ל"ש ע"מ לגזלה או ע"מ להשיבה דיהי' כשומר אבידה כיון דאין לו דעת, והוי כמנחה בקרקע ומהני יאוש אם היתה קודם גדלות, וכו' מכל מקום בקטן נ"ל דלא הוי כבא לידו כלל והוי כמנחה עוד על גבי קרקע עד שהגדיל כנ"ל ולא עינית היטב ובאתי רק לעורר ולהזכיר, עכ"ל.

יבואר אם מה שנתחייב הקטן משום חינוך בהשבה אם משום הכי לא מהני יאוש דהנגזל

אבל לכאן יש לדון בזה, דנהי דאין הקטן חייב בהשבה מדאורייתא, אבל מדין חינוך מחוייב הוא בהשבה, וא"כ י"ל דחייב חינוך דרמאי עליה להשיבו ימנע את היאוש מלצאת מרשות הבעלים, דכמו דהחייב השבה דאורייתא מונע את היאוש מלצאת מרשות הבעלים, ה"נ חייב השבה מדרבנן ימנע את היאוש מלצאת מרשות הבעלים. **אכן** נראה דזה אינו, דלא מהני מה שנתחייב בהשבה אלא אם כן נתחייב בדיני ממונות באחריות הגזילה, אבל מה שנתחייב בהשבה משום חינוך לא מהני שלא תהני ביה יאוש, דהנה בגמ' בב"מ דף כ"ו ע"ב איתא אמר רבא ראה סלע שנפלה, וכו' המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד, ונחלקו הראשונים האם מיד כשרואה את האבידה מתחייב בחיוב השבה גם קודם שנטלה או דאינו מתחייב בהשבה רק משעה שנטלה, דהרמב"ן והרשב"א סוברים דקודם שנטלה אינו מתחייב בהשבה, אבל דעת הרמב"ם בפ"א מהל' גזילה ואבידה ה"א דמיד כשרואה את האבידה מתחייב בהשבה.

והקשה הגר"ח [בח"י עה"ש ב"מ דף ל' בהוצאת מישור והובא בברכת שמואל ב"מ סימן ט"ז] לדעת הרמב"ם דמיד כשרואה את האבידה מתחייב בהשבה א"כ אמאי אם המתין לה עד שנתיאשו הבעלים אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם, ומשמע דמ"מ מהניא היאוש וקנאה המוצא, דהא הוי חייב בהשבה, וכמו דלאחר שנטלה לא מהני היאוש מלקנות משום דהחייב השבה מונע את היאוש מלצאת מרשות הבעלים ה"נ קודם שנטלה לא יועיל היאוש לצאת מרשות הבעלים כיון דהוא חייב בהשבה.

יבואר דחובת השבת שמתחייב קודם הגבהת האבידה לא מהני שלא תהני ביה יאוש

וביאר הגר"ח דגם לדעת הרמב"ם שהרואה אבידה אפילו קודם שנטלה מתחייב בהשבה ועובר על עשה דהשב תשיבם, מ"מ אין זה אלא מצוה בעלמא כשאר מצוות, משא"כ לאחר שנטלה הרי הוא מתחייב בהשבה כלפי הבעלים והוי חיוב ממון, דהא נעשה שומר אבידה ומתחייב באחריותו, והא דס"ל להתוס' דחייב השבה מעכב מלקנות ביאוש הוא רק חיוב השבה שהוא דין ממון, כגון בגזל ובמוצא אבידה לאחר שנטלה, אבל בהמתין עד שנתיאשו הבעלים דחייב ההשבה אינו דין ממון רק מצוה בעלמא מודה התוס' דאין חיוב זה מעכב מלקנות ביאוש. וע"ע באמרי משה סי' ל"ז אות ח' שהביא קושיא זו בשם ספר בית אברהם להגר"א מטשעכנאווי ז"ל, ותירץ ג"כ כדברי הגר"ח.

ולפ"ז נראה דה"נ חיוב השבה מדין חינוך לא יעכב מלקנות ביאוש, דחייב השבה מדין חינוך אינו אלא חוב מצוה, ולא הוי חוב ממון, דאין הקטן חייב באחריות הממון, **שלא יחייבו חכמים את הקטן חייב ממון שאינו חייב בהם שלא הוציאו ממון מן הקטן אם אינו חייב בהם מן התורה**, ואם כן לא מהני ח"י למנוע שלא יועיל היאוש לצאת מרשות הבעלים.

ונשאלתי מאחד ששלח את בנו לחנות לקנות ביצים [והיה שם מבצע גדול על ביצים], ולאחר שבנו לקח את הביצים ושילם עליהם, שמע שאחד מכריז מי לקח את השתי תבניות ביצים שהיו מונחים בצד, ומתחילה לא שם לב שהוא זה שלקח את השתי תבניות שהיו בצד, אך לאחר זמן נזכר שהוא לקח את התבניות שהיו בצד מאחר שחשב שהם שייכים לחנות ולא של מי שהוא הניחם בצד, והלך לחפש את אותו אחד שהכריז שהתבניות שהיו בצד היו שייכים לו, אך לא מצא אותן, ובאמת הבחין שכל הביצים שהיו בחנות נגמרו, וכנראה אותו אחד לקח את הביצים והניחם בצד, וכשלא מצאם וראה שנגמרו הביצים הלך לביתו.

ונסתפק האב האם יכול להשתמש בביצים אלו, דלכאן אלו הביצים שייכים לאותו פלוני, וא"כ נמצא שביצים אלו שברשותו הרי הם ביצים גזולות שנגזלו ע"י בנו הקטן בשוגג, ונהי שאותו אחד ודאי התייאלו כמו שראינו שלבסוף הלך מהחנות, מ"מ הרי לא מהני יאוש בלבד מאחר שבאיסורא אתי לידה"א.

יבואר אם כשהגביה הביצים ועדיין לא שילם עליהם אם זכה בהם

וראשית יש לברר אם זכה הראשון בביצים שמסתמא לא שילם עליהם וא"כ אפשר שלא זכה בהם, אמנם גם באופן שעדיין לא שילם על הביצים לכאן הדין הוא שהוא כבר זכה בביצים, דהנה בגמ' בבבא בתרא דף פ"ח ע"א איתא ההוא גברא דאיתי קארי לפום נהרא, אתו כולי עלמא שקול קרא קרא, אמר להו הרי הן מוקדשין לשמים, אתו לקמיה דרב כהנא, אמר להו אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, וה"מ הוא דקצי דמיהו, אבל לא קצי דמיהו ברשות מריהו קיימי ושפיר אקדיש, ומבואר בדבר שדמיו קצובים, משעה שהגביה הלוקח ע"מ לקנותו אע"פ שעדיין לא שילם עליהם זכה מיד, וכ"כ הרא"ש שם שנעשה לוקח מיד כשהגביהם יעו"ש, וא"כ הכא שהביצים הם דבר שדמיהם קצובים מיד כשהגביהם הלוקח זכה בביצים, וא"כ לכאן ביצים אלו הם של אותו אחד שהניחם בצד, והקטן שלקחם הרי גזלם בשוגג.

ואפשר דמנהג המדינה כהיום הוא שכל זמן שלא שילם על הביצים אינו מתחייב עליהם באחריות ואם נשברו הביצים קודם ששילם עליהם אם לא חייב משום מוץ אינו מתחייב עליהם שהם באחריות הבעלים וא"כ לא קנה הקונה ועדיין הם ברשות בעלי החנות ושפיר קנאם הקטן כשהגיע לעונת הפעוטות והוי דידה. **ויש** להסתפק ספיקא דידן במקומות שנוהגים הכל כפי הכתוב בשו"ע ולא כמנהג המדינה אם במקום זה הקטן לקח הביצים והי גזל בידו אם אביו יכול לזכות בביצים אלו שהרי באיסורא אתי לידה"א.

יבואר אם קטן שבא לידו גזילה ונתייאלו הבעלים אם יכול לזכות בו

ויש לדון האם גם בקטן שגזל לא מהני יאוש היכא דבאיסורא אתי לידה, [וכבר נתבאר ענין זה בגליון מעדני כת של פרשת אמור, אך מפני דברים שנתחדשו נחזור ונשנה פרק זה], דהנה הא דקיי"ל דלא מהני יאוש הבעלים אחר הגזילה, מבואר בגמ' בב"ק דף ס"ו דהוא משום דבאיסורא אתי לידה, ופירשו התוס' שם דהמונה בזה משום דנתחייב בהשבה, וחייב השבה מונע את היאוש מלצאת מרשות הבעלים.

וא"כ לפ"ז היכא דהגזלן הוא קטן שאינו חייב בהשבה אפשר דמהני יאוש הבעלים אף לאחר הגזילה, [אך כל זמן שהגזילה בעין ועדיין לא נתייאלו הבעלים מסתבר דבי"ד יוציאו את הגזילה מהקטן משום דממוני גבך, אבל לאחר שנתיאוש שוב יכול הקטן לזכות בגזילה], וא"כ גם האב אינו חייב בהשבה, ואע"פ שהיה מקום לומר שהאב חייב בהשבת הגזילה מדין השבת אבידה שהרי הוא נאבד להם, אבל זה אינו דמאחר ונתייאלו הבעלים כבר ולא היה רמאי עליה חיוב השבת אבידה מקמי יאושם תו לא נתחייב בהשבה.

אחרי שהכריז שהביצים היו שלו ולא נענה עוב את החנות, וא"כ מסתבר שעדיין לא שילם עליהם.

* והנה בנדון דידן מסתבר מאד שהוא עדיין לא שילם על הביצים, דמסתמא אדם ששילם על ביצים ואינו מוצאם אינו מתייאלו במהירות רבה, ובנידון הנ"ל זמן מועט

אולם בדעת הרמב"ן בב"מ דף כ"ו ע"ב יל"ע בזה, דהנה האחרונים ביארו בדעת הרמב"ן [ראה הערה] דס"ל דהא גזול לא קני ביאוש [אינו משום דנתחייב בהשבה כמ"ש התוס'] אלא דכיון דהוא גרם להיאוש דבעלים כה"ג לא זכתה לו תורה לקנות ביאוש, ויל"ע דלפ"ז אפילו בקטן שגזל ונתייאשו הבעלים לא יקנה ביאוש דהוא גרם להיאוש דבעלים.

אכן נראה דגם לדעת הרמב"ן אין זה קנסא בעלמא דכיון שהוא גרם את היאוש לא יקנה ביאוש, אלא דהוה מחוייב והשיב את הגזילה, דכיון שבגזילתו גרם להבעלים שיתיאשו א"כ גם את זה הוא מחוייב להחזיר להם, ולהכי אינו קונה ביאוש זה, וא"כ קטן שאינו מחוייב בהשבה גם בחיוב זה אינו חייב, ושפיר יכול לזכות ביאוש בלבד.

יב' אם הייאוש לא מהני ביד הקטן אם אביו יכול לזכות בו דהוי שינוי רשות בידו

אך יל"ד עוד, דאפילו אם נימא דלדעת הרמב"ן כיון דהא דאין זוכה ביאוש הוא משום שהוא גרם להיאוש דבעלים א"כ גם בגזל קטן לא יזכה ביאוש, אבל מ"מ י"ל דלאביו מותר כבר לזכות בזה, דלגבי הוא בהיתרא אתי לדידה, ואע"פ דע"ז זכיתו הוא גורם להפקיע הממון מהגזול, דמהשתא הוי שלו, מ"מ נראה דליכא איסורא בזה, דהא לעולם לא יחזרו אלו הבעלים לבעליהם, וא"כ נמצא שאין מפסידו כלום במה שזוכה בהם. **ולכאורה** יש להביא ראיה לזה מהא דאיתא בגמ' בסוכה דף ל' ע"א אמר להו רב הונא להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מנכרי לא תגזו אתון אלא לגזוהי אינהו ויהבו

במה שנתבאר בגליון מעדני כהן של פרשת אמור בהמעשה שמצאו כסף בשבת ברחוב, וגררו את הכסף ברגל למקום מסתור האם קנו בקנין משיכה משום דכסף הוא מהדברים שדרכו בהגבהה ודברים שדרכו בהגבהה אינו נקנה במשיכה, העירוני ד"ל דמטעם אחר לא קנו במשיכה.

דהנה בתוס' רי"ד בב"מ דף ט' ע"ב הקשה אהא דמבואר בגמ' שם דרכוב ע"ג בהמה שהוא מנהיג ברגליו קונה ברה"ר, והא משיכה אינו קונה ברה"ר, ותירץ וז"ל ג"ל דיש חילוק בין משיכת מטלטלין לבין משיכת בעלי חיים, דמשיכת מטלטלין אינה קונה ברה"ר ומשיכת בעלי חיים קונה ברשות הרבים, דמשיכת מטלטלין בענין שימוש המטלטל ויביאנו אליו, אבל אם גלגלו הלאה ברחוק ממנו אף על פי שהשיכו הריבה ממוקמו לא קנה, דלא חשיבא משיכה ידיד' אלא כשהוא מביאו אצלו, והילכך בסימטא

עוד העירוני במה שכתבתי שאע"פ שבדבר שדרכו בהגבהה אינו קונה במשיכה מ"מ במוקצה בשבת שאי אפשר להגביהו אפשר שדרכו במשיכה, והעירוני מהא דב"ב דף פ"ו שהוכיחו מהא דהגורר כיס בשבת שקנה הגניבה ואע"פ שאין דרכו במשיכה ותירצו דאירי בכיס גדול שדרכו במשיכה והרי התם איירי בכיס של מעות כדאיתא בשבת דף צ"א שדנו אם אגד כלי שמיא אגד ואמרו דאירי בנסכא של כסף אבל בלא"ה

כתב במשנה ברורה סימן ק"ס ס"ק כ"ח לענין תפלת הדרך שאינה מתחלת בברוך וז"ל ואם הולך באמצע היום יסמיכה לברכה אחרת כגון שיאכל או ישתה איזה דבר ויברך ברכה אחרונה או יטיל מים ויאמר אשר יצר ובמקום שאין יכול לעשות כ"ז כגון שאין לו על מה לברך וגם הוא יושב בעגלה בין אנשים ואינם רוצים להמתין עליו עד שירד ויעלה אע"פ מותר לומר תפילת הדרך דכמה ראשונים סוברים דתפילת הדרך אין צריכה שתהיה סמוכה לחברתה, עכ"ל.

ויש לעין אם יכול להמתין מלבד אשר יצר עד שיחזיק בדרך ויוכל להסמיכה לתפלת הדרך, או שאסור לאחרה עד שיחזיק בדרך, ושמעתי שהגאון הגדול ר' אברהם גנחובסקי זצ"ל היה ממתין מלבד אשר יצר עד שיחזיק בדרך ומסמיכה לתפלת הדרך. **ויש** לעיין ממש"כ בשו"ע סי' קסח ס"א העושה צרכיו ורוצה לאכול, וטול ב' פעמים על הראשונה מברך אשר יצר, ועל השנייה מברך על נט", ובמשנ"ב שם ס"ק ב' כתב וז"ל דאם יטול פ"א ויברך מתחלה אשר יצר ואח"כ על נט"י הוי הפסק בין הנטילה לברכתה ואם יברך מתחלה ענט"י ואח"כ אשר יצר הוי הפסק בין ברכת נטילה להמוציא ולהניח מלבד ברכת אשר יצר עד אחר ברכת המוציא ג"כ אין נכון שהיחובה חל עליו מיד

² ונבאר בקצרה, דבגמ' בב"מ שם איתא ראה סלע שנפלה ונטלה קודם יאוש ע"מ לגזולה אמר רבא עובר בכולן משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם, ואף על גב דאהדריה אחר יאוש מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבר עבר, והק' תוס' והראשונים שם למה לא תיקן הלאו דלא תגזול והרי ניתק לעשה דוהשיב וממילא גם השב תשיבם קיים כיון דאיי"ז מתנה בעלמא, ותי' הרמב"ן במלחמה שם בדאמת כיון דהוא אבידה ה"ז קונה ביאוש ואף דמי' אינו חייב דהא דבעלמא באבידה לא קני ביאוש היכא דנתיאשו הבעלים אחר דאיתא ליד' כמבואר ב"מ כא: היינו היכא דנטלה ע"מ להחזירה דכה"ג הוי הוא שומר דבעלים וידו כיד הבעלים וכאילו הוא ברשות בעלים הילכך לא מהני יאוש, אבל הכא שנטלה ע"מ לגזולה כה"ג לא חשיב האבידה ברשות בעלים והרי היא לבעלים כמנוחת בקרקע ומהני ליה יאוש. ויעו"ש בחי' הר"ן שכבר תמה דמ"מ באיסורא אתא ליד' ובגמ' מבואר עכ"פ דכל היכא דבאיסורא אתא ליד' לא קני, אכן מוכח ברמב"ן דאין החיוב השבה מעכב מלזכות בו דא"כ ק' דהכא נמי באבידה הרי נתחייב בהשבתה קודם יאוש והיאך זוכה בה אח"כ ביאוש. א"ו דאין החיוב השבה מעכב, והא גזול לא קני ביאוש צ"ל דכיון דהוא גרם להיאוש דבעלים כה"ג לא זכתה לו תורה לקנות ביאוש.

לכו, מאי טעמא סתם נכרים גזלי ארעתא ניהו, וקרקע אינה גזולה הלכך לגזוהי אינהו כי היכי דליהו יאוש בעלים בידיהו דידהו, ושינוי הרשות בידיהו. ולכא"ו איך מותר להם לעשות בידים שינוי רשות, הא עי"ז מפקיעים את האסא מבעליהם, יזעכ"ל דכיון שלידי הבעלים לא יחזור לעולם, א"כ בזה שעושה שינוי רשות אינו מפקיע זכות הבעלים מיד, וה"נ כיון דביצים אלו לא יחזרו לעולם לרשות בעליהן אינו מפסיד מיד במה שזוכה בביצים בשינוי רשות.

אולם נראה דליכא ראיה מהתם כלל, דהנה נחלקו האחרונים אם כשקונה בשינוי רשות יכול לברך על הלולב יעוין במ"ב סימן י"א ס"ק ל' לענין ציצית הביא פלוגתת המג"א והט"א אם מברך אחר יאוש ושינוי רשות ובסימן תנ"ד ס"ק י"ז לענין מצה גזולה הכריע שיכול לברך, ובסימן תרמ"ט ס"ק ו' לענין לולב הביא פלוגתת האחרונים בזה וכתב דדעת הט"ז והגר"א שלא יוכל לברך גם ביאוש ושינוי רשות, ולדידהו קשה מהנהו אוונכרי הרי לא יוכלו לברך על הלולב ומאי מהני שינוי רשות, ויעוין בהק יעקב סימן תנ"ד שכתב דכיון שאינו גזל וודאי אלא חששא בעלמא לא חשש רב הונא אלא לענין לצאת המצוה שיהא שלו, אבל אינו עבירה לקצור ההדסים כל השנה כשקונים מיד העכו"ם ולהכי בוודאי יוכל לברך אחר שינוי רשות שאינו גזל שיקרא מנאץ בזה יעו"ש.

ולפ"ז אין ראיה שמותר לקנות מגזול שלא יחזיר לבעלים ולקנותו בשינוי רשות דהתם שאינו אלא חששא בעלמא התירו אבל בעלמא אפשר דאסור אבל באמת מסבירא היה נראה שמותר לעשות ככה"ג שינוי רשות שאינו מפקיע הממון מיד הבעלים ולהכי בנדון דידן יכול האב לקחתם לעצמו גם מדיון יאוש ושינוי רשות.

בענין קנין משיכה דצריך שימושך החפץ אליו

שיש לו בה רשות מהני' משיכה והוי כאלו הביאו ברשותו, אבל ברה"ר שאין לו בה רשות לא קניא משיכה דלא הביאו לרשותו, אבל משיכת בע"ח אינה כן, דעיקר משיכתו היא להנהיגה לפניו ולא שיביאם אצלו, ובעיני עד שתעקור הבהמה יד ורגל או עד שתהלך מלא קומתה, ובכל מצדקי דאיכא עקירה בין לפניו כגון שהנהיגה לפניו בין שהביאה אצלו הויא משיכה, כדאמרי' כיצד במשיכה קורא לה והיא באה, וכיון דעיקר הקנין תלוי בעקירת יד ורגל ולא שייבאנה אצלו אפי' ברה"ר קונה עכ"ל.

ומבואר דבמשיכת מטלטלין אינו קונה אלא אם מושך את החפץ אליו אבל אם מושך את החפץ ממנו והלאה לא הוי משיכה, דעיקר קנין משיכה היא הכנסה לרשות וכשמושך ממנו והלאה לא מכניס את החפץ לרשותו, וא"כ הכא שגררו את הכסף ברגליהם הרי הם גררו את הכסף מהם והלאה [אם לא שהלכו בדרך אחוריהם] ומטעם זה י"ל דלא הוי משיכה.

בענין מוקצה בשבת אם חשיב דרכו במשיכה משום איסור מוקצה

איירי בכיס שיש בה מעות כדאיתא ברש"י שם ופשוט, וא"כ מוכרח שגם בשבת חשיב דרכו בהגבהה ואפשר דמוכח כהחזו"א דאסור גם בגרידה. **אמנם** אפשר דבגמ' שגונב המעות לא חשבינן ליה דרכו במשיכה משום איסור מוקצה שכל גנב אינו מתחשב באיסור מוקצה כמו שאינו מתחשב באיסור גניבה ולא חשיב לדידה דרכו במשיכה וכמו בגוי שקונה בשבת בוודאי חשיב דרכו בהגבהה הכי נמי לדידה חשיב דרכו בהגבהה וצ"ע.

בענין ברכת אשר יצר להשתחוות כדי להסמיך לתפלת הדרך

כשעשה צרכיו ואין לאחרה כ"כ עכ"ל, וחזוין דאין לאחר ברכת אשר יצר עד לאחר שיברך המוציא כ"ש שאין לאחרה עד שיחזיק בדרך.

יבואר שאין לאחר ברכת אשר יצר אחר המוציא משום שאסור לאכול לפני שמברך ברכת אשר יצר

ובספר נחלת אליהו בהערות וחידושי דינים שבסוף הספר סימן י"ט כתב דהטעם שאסור להמתין מלבד אשר יצר אחר המוציא הוא משום דאסור להתחיל לאכול קודם שיברך ברכת אשר יצר שמא ישכח מלברך, ואף דלכא"ו יש לומר דיאכל מקודם פחות מכביצה דלא מקרי אכילת קבע ובהו לא גזרו שמא ישכח, ואח"כ יברך ברכת אשר יצר וישלים סעודתו, דאפשר שאם ישלים אח"כ סעודתו נמצא למפרע דכל אכילתו חשיב אכילת קבע גם הכוזה הראשון, דחשיבא אכילה אריכתא, וא"כ עשה איסור גם באכילתו פחות מכביצה לפני ברכת אשר יצר, ויעו"ש שרצה לחדש שמי שהמתין מלבד ברכת השחר עד אחר תפלתו אסור לאכול קודם שיברך ברכת השחר שכל מצוה דרבנן אסור לאכול אכילת קבע קודם שיקיים מצוותו יעו"ש.

³ והראוני שכ"כ במרומי שדה שם, דהקשה שם אהא דאמר בגמ' לגזו אינהו דליהו שינוי רשות בידיהו, ופירש"י ז"ל וקסבר יאוש גרידא לא קני, אי נמי קני מצוה הבאה בעבירה הוא, אם אתם תחתיה מן המחובר תהיו אתם הגזולים. דאי נמא יאוש גרידא לא קני, א"כ הוי השינוי רשות מצוה הבאה בעבירה. וכ' נראה דודאי אי הוי הגזילה של הדם מיד ישראל, ודאי אי הוי שינוי רשות ביד אחר הוי בידן מצהבב"ע, שאינו רצאי לעשות שינוי רשות ולקנות בעצמו. אבל כאן הגזול ידוע, ואין הגזול מקוה שישבו אליו. ומשו"ה מיושב את דרשאי לברך על ההדס, אף על גב דלענין ברכה אפילו קנאה בשינוי לא מהני כמוש"כ התוס' לעיל מגמ' ב"ק צ"ד. [ובמה שכתבתי שאינו רצאי לעשות שינוי רשות ולקנות, נראה שהוא הטעם דתנן במס' בבא קמא דף ק"ג א', אין פורטין מתיבתא המוכסין בו, והיינו משום שאסור לעשות שינוי רשות. והו' טעם הברייתא שם דף ק"ד, נטל מחזיר לבעלים הראשונים משום דיאוש כדי לא קני ואתי לדידה באיסורא. ומיהו משנתנו ס"ל דלהציל דהוי מצוה שרי כמו בסוגיא]. וכ' שם דיש לומדים מזה דמוצה הבב"ע אינו אלא ביד הגזול ולא ביד אחר, עי' מג"א סי' תרמ"ט סק"ג ובחי' הגר"ע ז"ל שם. עכ"ל.

ולסברא זו אין ראייה דאסור לאחור את ברכת אשר יצר, ואם רוצה יכול להמתין לברך אשר יצר עד שיחזיק בדרך שפיר דמי.

ויש להביא ראייה לזה מהא דכתב המ"ב סי' ז ס"ק ו' וז"ל ולכתילה נכון לזוהר לברך תיכף אשר יצר אחר הטלת מים דשמו יצטרך עוד אח"כ להטיל מים וה"ה בגדולים, עכ"ל, וכוונתו שאם יצטרך לנקבו שנית יפסיד ברכתו שנתחייב בה, ולכאורה הרי כתב שצריך לברך אשר יצר תיכף ולא לאחור ולמה הוצרך לומר שלא לאחור כדי דשמו יצטרך שנית לנקבו ולא יוכל לברך ומשמע שאינו מחוייב לברך תיכף ברכת אשר יצר ויעיין בחזון איש יו"ד סימן קנ"ה' שהאריך בכל מצוה שאין קבוע לה זמן אם אפשר לאחר יעו"ש.

והרב יוסף פליסקין שליט"א העיר דיש לפרש דהטעם של המ"ב שאסור להמתין מלבדך אשר יצר אחר המוציא הוא דכיון שנתחייב לברך אשר יצר קודם המוציא צריך להקדימו לברכה זו, והוא מהל' קדימה בברכות, אבל לעולם י"ל דאין חוב לברכה מיד, וקצת משמע כן באליה רבה אליה רבה בסיון קס"ה שכתב שם וז"ל לכן נראה לענ"ד ליישב היטב, דוודאי ראוי להקדים אשר יצר, כיון שחייבו חל עליה תחלה מיד

שעושה צרכיו ואח"כ חל עליו ברכת המוציא לסעודה, והא דלא כתב הלבוש טעם זה בברכת נט"י, היינו משום דברכת נט"י לא הוי הפסק כלל כיון דשייך לנטילה, ועוד דהרבה פוסקים סבירא להו לעיל סימן ז' [בטור] דכל שעושה צרכיו מברך גם על נט"י, וכ"מ בב"ח [שם], עכ"ל. ומבואר דהקדמת ברכת אשר יצר להמוציא אינו משום שאסור לאחר כלל אלא משום שצריך להקדימו לברכת המוציא שנתחייב בה תחלה, וכמשנ"ת. **ומצאנו** שברכה שנתחייב בה תחלה צריך להקדימה ממה שכתב בשו"ת מהרש"ל סימן צ"ז ב"שאלה וז"ל מי שאכל דבר שחייב עליו ברכה אחרונה בורא נפשות רבות ושכתב להטיל מים וזכר קודם שברך אשר יצר איהו מהן קודם, **אם נאמר ברכת נפשות רבות קודם שהרי זמנה קודם** או נימא מאחר שלא בירך נפשות רבות בזמנה א"כ מוטב לברך אשר יצר בזמנה ואח"כ לברך ברכת נפשות רבות, עכ"ל, וחזין שצריך להקדים ברכת אשר יצר משום שנתחייב בה קודם. **ולאחרונה** נודע שאחד היה בסכנת מיתה על ידי מחבלים וניצל בדרך פלא, **ואמר ששמע מהאדמו"ר מביאלה זצ"ל** שמי שנטול ידי מיד אחר יציאתו מבית הכסא ומברך תיכף אשר יצר ניצל ממיתתו על ידי גוים, והוא היה נוהר בזה מאוד והוא פלא.

בעניין ספק בירך אשר בחר או אשר נתן לפניה מה יברך לאחריה

יבואר דבתוספת שבת בברכת התורה יכול להוסיף לכתחלה מספק

אכן נראה דבנדון דידן לא דמי להתם דהתם כולל בברכתו מה שאינו שייך להברכה כלל אלא שאינו הפסק בברכה כיון שכל שבת שאומר בברכה אינו הפסק כמש"כ הרשב"א בתשובה לה, אבל בברכת התורה הכל הוא שבחה של תורה ולכן יכול להוסיף בשבת התורה לכתחלה שישאנו הפסק כלל.

ובני יקיי הרב המג"א ר' יעקב שליט"א אמר בזה שהרי קיי"ל אין חותמין בשתיים כמבואר בברכות דף מ"ד ולהכי אין כוללין בברכה קצרה שני דברים אבל בברכה ארוכה לכלול בתוכה עוד ענינים שפיר דמי ולהכי החזו"א לא אמר לכלול שני הברכות כאחת.

וכן נראה שהרי המסתפק לברך על הים של ארץ ישראל עושה מעשה בראשית או שעשה את הים הגדול אינו מברך את שניהם מספק **ושמעתי שהגאון ר' רפאל ריכמן שליט"א** מברך את שתיהם ומתנה שמה שאין צריך לברך אינו מן הברכה ומסתמא הוא מהאי טעמא שאין חותמין בשתיים ולהכי מתנה שאינו רוצה לכלול בברכה אחת.

אך זה נראה פשוט דהייא שרוצה לאכול פרי העץ ופרי האדמה וספק לו אם צריך לברך על העץ לא יוכל לברך על האדמה ולכלול על העץ בברכתו ויצא שניהם, כיון שכל מין צריך ברכה לעצמו ואינו יכול לברך ברכה אחת לכל המינים ולצאת בהם יד"ח, ולא אמרין הכי שייכלול ב' הברכות בברכה אחת אלא במקום שודאי בירך כבר ברכה אחת רק שמשפך אם צריך ברכה זו או ברכה זו, דאז יכול לכלול את שניהם בברכה אחת ויצא ידי כולם וצ"ע.

שוב הראוני בספר יד אליהו פסקים סימן י"א שצידד שיכול לברך על הציצית ועל התפילין ברכה אחת ולכלול את שניהם כאחת והעיר שם מהא דלא יחתום בשתיים יעו"ש היטב.

יב' אם בירך גם לפני קריאתה וגם לאחר קריאתה אותה ברכה אם הוי ברכה לבטלה

ובעיקר מש"כ בדרך החיים שאם בירך ברכת אשר בחר בנו לפני ולאחריה, חוזר ומברך אשר נתן לנו תורת אמת, לכאורה קשה למה הנוסח מעכב הרי סוף סוף בירך על התורה ברכה הראויה לו, והנוסח אינו מעכב, ולא גרע מביך על העץ בורא פרי האדמה דיצא, וכן מי שבירך במקום ברכת הון בריך רחמנא מלכא דעלמא מריה דהאי פיתא יצא ולמה לא יצא בשני הברכות בזה, ואפשר דכיון דבירך כבר ברכה לפני צריך לברך לאחריה ברכה אחרת, אבל אפשר דשפיר יוצא בברכה של אשר בחר בנו יד"ח ברכה לאחריה אלא שעדיין צריך לברך ברכה אחרת אבל אינו ברכה לבטלה מה שבירך, ונפק"מ שיוכל לענות אמן על ברכה זו, וא"כ שפיר יכול לברך אשר בחר מספק, אבל הוא דבר חידוש לומר כן אבל הכא שנראה שמי שאמר להעולה שבירך אשר נתן בתחלה יותר רמזא עליה שבירך כן, ויותר יש להאמינו שבירך אשר נתן בתחלה מאשר למי שאמר לו שבירך אשר בחר וצ"ע.

וכה"ג יש לעיין מי שסיים בברכת רצה בשמו"ע אחר שאמר יעלה ויבנה וירושלים עיר הקדש ברוך אתה בונה ירושלים אמן אם יצא יד"ח, שהיה מקום לומר שהוא מעניין הברכה אלא שמאחר שכבר בירך בונה ירושלים בשמונה עשרה צריך לברך בברכת רצה ברכה אחרת דבלא"ה הוי כמבשר שני ברכות מעניין אחד בשמו"ע, אבל בשבת ויו"ט שלא בירך בונה ירושלים בתפלתו אפשר דשפיר יוצא בחתימת ברכת רצה גם כשהתם בונה ירושלים, ויש מקום לומר שאם התם בונה ירושלים בימות החול אינו ברכה לבטלה אלא שצריך לברך עוד ברכה וצ"ע.

ודמי למי שחתם בברהמ"ז בברכה ראשונה על הארץ ועל המזון אם יכול לחתום בברכה שניה גם על הארץ ועל המזון שבספר בר אלמונים סי' ע' עמוד שס"ה כתב בשם הרב מטשעביק זצ"ל שיצא יד"ח הגם שהוא אותו חתימה כיון שהוא מענינא של הברכה.

מי שכבר ענה לברכת הזימון ושמע שנית מי שמזמן שמו או ברוך שאכלנו

לכא"ו נראה שעונה ברוך שאכלנו דכיון שאכל אע"פ שכבר נפטר מברכת הזימון מ"מ יכול לברך שוב ברוך שאכלנו משלו, דכיון שאכל ראוי יותר לברך ברוך שאכלנו משלו להודות יחד עמם על אכילתו, ומסתבר שהיינו דווקא שעדיין לא בירך ברכה"מ אבל אם כבר בירך ברכה"מ אינו עונה אלא ברוך ומבורך שמו כמו מי שעונה עם המברכים.

נשאלתי במי שבירך ברכה על התורה כשעלה לתורה ואחר הקריאה אמר לו אחד המתפללים שבירך לפניו אשר נתן וצריך לברך לאחריה אשר בחר בנו, והגבאי אמר ששמע שבירך כדן אשר בחר בנו לפניו וא"כ צריך לברך לאחריה אשר נתן וכעת מסופק מה לברך מה יעשה.

דאם טעה ובירך בתחילה אשר נתן מברך לאחריה אשר בחר כמבואר במ"ב סימן קל"ט ס"ק ט"ו וז"ל אם טעה בברכת התורה ופתח אשר נתן לנו במקום אשר בחר בו אמר קודם שאמר השם מהחתימה [דהיינו נתן התורה] יתחיל מאשר בחר בנו ואם כבר אמר בא"י אף שעדיין לא אמר נתן התורה יסיים אותה הברכה ולאחר הקריאה יאמר אשר בחר בנו [דה"ח]. עוד כתב שם אם אמר ברכה הראשונה כראוי ובברכה השניה טעה והתחיל אשר בחר בנו אמר טרם אמרו בא"י נתן התורה יתחיל מאשר נתן לנו אבל אם לא זכר עד לאחר שאמר בא"י נתן התורה יתחיל עוד הפעם מתחלת הברכה ואם זכר לאחר בא"י קודם נתן התורה יאמר מיד אמ"ה אשר נתן לנו וכו' עכ"ל. **ומבואר** דאם בירך לפניו ולאחריה אותו ברכה צריך לברך שנית הברכה שלא בירך לפניו וא"כ בנדון דידן לא יוכל לברך כלל שהרי ספק מה צריך לברך ואינו יוצא אלא בברכה שצריך לברך, וא"כ לא יוכל לברך כלל.

ונראה פשוט שיכול לברך ברכת אשר בחר בנו מכל העמים ולכלול בתוכה וחיי עולם נטע בתוכו, וממנ"פ יצא יד"ח, ואינו הפסק שהרי הכל מעניין הברכה, ושפיר יוצא בזה לכולי עלמא.

יבואר בנסתפק אם בירך פוקח עורים או מלביש ערומים אם יברך את שניהם או בירך ברכה אחת לשניהם

ושמעתי שדודי הגאון הגדול ר' יחזקאל ברטלר זצ"ל שאל למרן החזו"א זצ"ל באחד שנסתפק אם בירך פוקח עורים או מלביש ערומים ואחד מהם בוודאי לא בירך, ובמושלך ראשון היה נראה שאינו מברך שני הברכות מספק, דספק ברכות להקל, והחזו"א אמר לברך שניהם, שהרי כתב הר"ן בפרק ערבי פסחים דאע"פ שנחלקו בגמ' באיזה כוסות מסיבין אם בב' כוסות ראשונות או באחרונות אמרו בגמ' השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו צריכי הסיבה ולא אמרין ספיקא דרבנן לקולא, משום דאי אמרין ספיקא לקולא מעיקרא תקנתא דרבנן לגמרי, וא"כ הכי נמי יברך שניהם שאם נאמר ספק דרבנן לקולא לא יברך שניהם.

שוב הראוני בספר אגן הסהר חלק ג' אות ק"ע שהאריך הרבה בהוראה זו וכתב בשם ספר דרש וחקר שהגאון הגדול ר' חיים גריינמן זצ"ל לא הסכים שידיפסו הוראה זו בספר דינים והנהגות שהיה לו הרבה השגות על הוראה זו.

ואע"פ שהוא מברך בוודאי ברכה לבטלה נראה על פי מש"כ הרעק"א סימן כ"ה דלהרמב"ם דס"ל דברכה לבטלה הוא איסור דאורייתא אפי' הכי בספר בירך ברכה"מ חזר ומברך משום דכל היא דחייב לברך מספק אינו ברכה לבטלה א"כ כיון דמשום ספיקא דרבנן חייב לברך את שניהם כדי שלא תבטל תקנת חכמים א"כ אינו ברכה לבטלה.

ואע"פ שכשבירך ברכה אחת כבר ברכה שניה הוא ספק דרבנן והיה צריך לומר שלא יברך אבל מאחר ובתחלה אם היו אומרים ספיקא דרבנן לקולא לא היה מברך כלל להכי מחוייב לברך שני הברכות.

ובאמת בעיקר דבריו יש לעיין דאפשר שלא אמרו אלא התם דהוי ספק בעיקר התקנה, אבל בספק שנודמן לאחד בשני ברכות אפשר שלא אמרו להחמיר בשניהם, אבל יש לעיין אמאי לא אמר לברך ברכה אחת ויכלול את שניהם ויברך פוקח עורים ומלביש ערומים בברכה אחת, וחזין דלא נידחא ליה למעבד הכי שלא רצה לשנות נוסח הברכה בספק וצ"ע.

נשאלתי במי שכבר ענה לברכת הזימון ושמע שנית מי שמזמן שמו או עונה ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד כמו מי ששומע אחרים מזמנים או שעונה ברוך שאכלנו משלו שהרי אכל גם כן.

אלא שהעירוי מהא דששה נחלקים ומברכים ברכת הזיומן כל אחד לעצמו, וא"כ כשברכו הראשונים ברכת הזיומן אם שמעו האחרונים אותם מברכים מה יענו אחר ברכתם שהרי

שמעתי ששאלו גאון אחד למה מכבד אשתו קודם הכהן ונותן לה תחלה מהיון ומהפת, ונראה פשוט דכיון שמשועבד לאשתו וחייב בכבודה הרי הוא מקיים חובו וזה קודם לחיוב כבוד הכהן, שכל מה שהוא חייב מכח התחייבות ידיה קודם לכל הכבודים. ו**ביותר** כיון שהוא משל ויכול לקחת לעצמו קודם כמו שכתב במשנ"ב סימן ר"א ס"ק ד' לענין ברכת הזיומן שבעה"ב יכול לתת לזמן אפי' להקטן שבאורחים, וא"כ הוא הדין שיכול להקדים האשה לכהן שהרי הוא נותן משלו ויכול להקדים אשתו לכל. והנה נחלקו הראשונים אם וקדשתו אינו אלא להקדים הכהן לדבר שבקדושה או גם לדבר הרשות, והנה בנדרים דף מ"ב ע"א איתא אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן

מי שהיה צריך לקדש ביו"ט מוצאי שבת יקנה"ז ושכח ולא הבדיל ושתה מן הכוס אם שכח ותודיענו אם צריך לחזור ולהתפלל שהרי מי ששכח ותודיענו בתפלה ואכל קודם הבדלה על הכוס הרי זה כטעה בזה וכו' שחזור ומתפלל וא"כ הכי נמי צריך לחזור ולהתפלל. **אמנם** למשנ"ת דכוס של קידוש של שבת מותר לשתות קודם שקידוש קידוש של יו"ט כיון שהוא כוס של קידוש שצריך לשתותו ודמי למש"כ המרדכי בשם השר מקוצי שגם המוציא אחרים יד"ח בקידוש אע"פ שהוא לא יצא יד"ח מותר לשתותו ואע"פ שלא קי"ל כוותיה אבל בקידוש ידיה של שבת מותר לשתותו וא"כ הכי נמי בקידוש על הכוס ולא הבדיל מכל מקום מותר לשתותו כיון שהוא כוס של קידוש וכמשנ"ת בגליון הקודם ראה מדברי המ"מ לזה.

במה שנתבאר בגליון הקודם שמי שצריך לקדש קידוש של שבת ויו"ט ורוצה להוציא את חמותו בקידוש של שבת לחוד שיוכל לעשות קידוש לחמותו מדיון ערבות ואחר כך יקדש לעצמו קידוש של שבת ויו"ט על אותו כוס, והעירוי שלפ"ז אם הבדיל על הכוס ובתוך כדי אמירת הבדלה נכנס אחד מבני הבית שאינו יכול להבדיל בעצמו

במשנ"ת בגליון מעדני כהן של פ' אמור ביו"ט שחל בשבת אם יכול לצאת קידוש של שבת בפ"ע ושל יו"ט בפ"ע, י"ל עפ"משנ"כ באור שמח פרק ד' מהלכות עבודת יוה"כ הלכה א' וז"ל וכן נ"ל דקדושת יוה"כ פ"ה חייב על שבת ג"כ, להקדיש בשבת מכל אכילה, דקדושת יוה"כ פ"ה גם לשבת אחי שיוקדש בענות נפש, ולכן ביוה"כ פ"ה שחל בשבת וחולה שיש בו סכנה שצריך לאכול מורה אני דלא מקדש גם על שבת, דזה קדושת שבת או שלא לאכול בו, ופשוט, עכ"ל, וא"כ לדבריו אפשר דקדוש שבת שחל בו יו"ט קדושה אחרת היא וצריך לקדש היום בשני קדושות ואין יוצא בקידוש של שבת בפ"ע. **ולכאורה** דמי למה שאמרו בזבחים דף צ"א ע"א לענין אם תדיר ומקדוש איזה קודם ופשוט מזה דמוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש ומוספי יו"ט מקודשין יותר דאקרי מועד, ואמרו בגמ' אטו ראש חודש למוספין ידיה אחי למוספי שבת לא אחי, והיינו דקדושת ר"ח חילי גם על השבת וגם השבת מקודשת יותר, וא"כ שבת ויו"ט גם השבת צריך לקדש בה קדוש של יו"ט, וא"כ אפשר שאינו יוצא באחד מהם וצ"ע.

השאיפות של התלמיד חכם צריכים להיות גדולות הרבה ולפי השאיפות זוכה לתורה

שמעתי מהגאון ר' מאיר קסלר שליט"א ששמע מאביו מהגאון ר' שמחה זצ"ל שהיה בסעודת ברית לאחד מנכדיו עם מרן הסטריפלר זצ"ל ומרן הגר"ח זצ"ל היה שם ועבר על כתבם שהיה צריך להגיהם שבת קודם ועבר עליהם במהירות עצומה ושאלו האם לזה נקרא לימוד ואמר לו שהמחשבה של אדם היא מהירה מאוד ואפשר לה לתפוס הרבה ידיעות בבת אחת אלא שכישי בלבו של אדם הרבה ענינים אינו יכול לרכז את המחשבה ולכן צריך הרבה זמן לתורה סוגיות שבש"ס אבל כשאין בלבו של אדם דבר חוץ מן התורה המחשבה היא מהירה וקולטת הרבה במהירות ויכול ללמוד הרבה בזמן קצר.

וכן ידוע שמרן הגר"ח מבריסק זצ"ל אמר למרן הגר"ח זצ"ל בצעירותו ללמוד ארבעים דף בעיון כל חדש, ובחידושי הגר"ח על הש"ס הוצאות מישור בהקדמה מובא שאחד מראשי הישיבות בא"י שפנה למרן הגר"ח ושאלו כמה דפים יש לדרוש בחודש מתלמיד בישיבה בעיון ובבקיאות ומרן נענה לו אבא זצוק"ל דרש ארבעים דף בעיון וששים בבקיאות אני בימינו לא מחמיר כל כך ואסתפק במחצית. וצריך לידע דרכם של גדולי עולם בהתמדת התורה וידיעת התורה כדי שלא נסתפק במועט אלא נשאף ונפחין לדעת כל התורה וככל שהשיאפות גדולות יותר כן אנו זוכים לסיעתא דשמיא לידע ולהבין את התורה הקדושה.

וויש לכאורה לפקפק בזה שהרי אמרו אתה ואמך חייבים בכבוד אביך והכי נמי אישתו חייבת בכבוד הכהן ולמה יקימה לכהן, אבל אפשר שכששאנו נותן לאשתו תחלה הרי הוא פוגע בכבודה יותר מאשר אם אינו נותן לכהן תחלה והוא חייב בכבודה כמבואר ברמב"ם בפט"ו מאישות ה"ט. ושמעתי מדודי מרן הגאון ר' נסים קרליץ זצ"ל בעת ששאל אחד את מרן זצ"ל שמה שמכבד להוריו בענינים מבומים מפריע לאשתו ומרגשת שמעדיף את הוריו עליה אם חייב בכבוד הוריו בזה בדפשיטות אינה יכולה למנוע ממנו לכבד את הוריו, ורק באשה אמרו רשות אחרים עליה

לעילוי נשמת הגאון הגדול ר' משה פנחס בן הגאון ר' צבי הירש זצ"ל קופשניץ נלב"ע לי"א בעומר תשס"ד

אם יענו ברוך שאכלנו משלו יצאו כבר יד"ח זיומן, ושבו אינם יכולים ליחלק, ונראה דבזה יענו ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד כדי שלא יפטר מברכת הזיומן ויכול ליחלק ולזמן לבדם.

בענין וקדשתו להקדימו לאשתו

למימר צורבא מרבנן אנה שרו לי תיגרא ברישא דכתיב ובני דוד כהנים היו מה כהן נוטל בראש אף ת"ח נוטל בראש וכו' וכהן מנא לן דכתיב וקדשתו וגו' ותניא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ע"כ, והקשה התומים בס"ט ס"ק ג' דמדיליף הקדמת דין ת"ח מדין הקדמת כהן של"מ דגם בכהן איכא להאי דינא ולמה השמיט הרמב"ם דין זה דמקדימים כהן בדין, ותיירץ דדין קדימה בכהן הוא רק בדבר שבקדושה ומה דבר שבקדושה יש בהקדמת דברי ריבות ולכן השמיטו אבל לת"ח יליפין עכ"פ בהיקש דלדבר שבקדושה הוא קודם ולגבי ת"ח הקדמת הדין הוא דבר שבקדושה שלא יתבטל מלימודו.

בענין מי שהיה צריך לקדש ביו"ט מוצאי שבת יקנה"ז ושכח ולא הבדיל ושתה מן הכוס אם שכח ותודיענו אם צריך לחזור ולהתפלל

אמנם בתוס' הרא"ש ברכות דף ל"ג ע"א משמע לא כן שכתב שם וז"ל טעה בזה וכו' מאי. תימא לי מאי בזה וכו' והלא להבדיל יש לו שהות אפילו אחר ג' ימים אחר השבת, ונ"ל לפרש כגון שאכל או עשה מלאכה קודם שהבדיל על הכוס, וי"מ ביום טוב שחל להיות במוצאי שבת ולא אמר ותודיענו בתפלה ועל הכוס אמר קדוש ולא אמר הבדלה, עכ"ל, ומשמע ששתה מכוס של קידוש קודם הבדלה וצריך לחזור ולהתפלל. וכבר הארכנו בגליון שהאכילה קודם הבדלה מחייבת להבדיל שנית בתפלה דהיא שכבר אכל קודם הבדלה הוא חסר במצוות הבדלה ולהכי גם הכיני שמוותר וחייב לשתותו צריך להבדיל שנית בתפלה וצ"ע.

בענין אם אפשר לעשות הבדלה לאחר קודם שתייתו

האם נאמר שאחר שישגמר הבדלה ידיה קודם שישתה הכוס יבדיל להנכנס לביתו על אותו כוס ואינו הפסק בין ברכה לשתיה שהרי הכל מענין אחד של הבדלה, וגם לא הוי חבילות חבילות דהיא שהכל מענין אחד לא הוי חבילות חבילות, ונראה לכאורה דהכי נמי יכול לעשות כן וצ"ע.

בענין אם המחוייב בקידוש של שבת ויו"ט יכול לצאת בקידוש של שבת לחוד

ושמעתי להעיר שמה שנהגו העולם שמנגנין הניגון של ישמחו במלכותך של שבת במוספי של יו"ט בנגון של שבת, אפשר דלמשנ"ת בגמ' שהשבת מתקדשת עבור היום"ט ונעשית מקדש כמוספי של יו"ט א"כ גם הישמחו צריך לנגן בנגון של יו"ט, שהרי השבת גם כן מתקדשת בקדושת היום"ט.

ושמעתי ממהותני הגאון ר' איתמר גרבו שליט"א שהעיר במה שבילי הסדר שחל במוצאי שבת שצריך לברך יקנה"ז, ונסתפקו הפוסקים מה יעשה אם שכח להבדיל בכוס ראשון שהרי אם יבדיל על כוס בפני עצמו הרי הוא מוסיף על הכוסות ולכן אמרו שיבדיל על כוס שני או בכוס שלישי יענין בריש סימן תע"ג, והעיר אמאי לא נסתפקו גם בפסח שחל בשבת ושכח להזכיר בקידוש את שבת האם שיקדש על שבת בכוס שני ולא יקדש בכוס בפני עצמו, ונראה מזה שאם ביו"ט שחל בשבת לא קידש בקידוש את של שבת לא יצא כלל חובת קידוש, שקידוש אחד להם וצ"ע.

והנה כתב הגר"א בפירושו על מגלת אסתר על דרך הרמז על הפסוק והשתיה כדת אין אונס וז"ל והשתיה כדת של תורה שלא תאמר תורה חדשה תעשה אלא הכל יתגלה מתורתנו הקדושה וכו"ש עתיד משה לעמוד כבד פה וכבד לשון ואליהו כו' אין אונס שנענשו שעה"ה הכאת הסלע מוציאין טפין בקושי ובדוחק כמו"ש בתיקוני' תי' כ"א אי לאו דמחה בה לא הווי ישראל טרחין באורייא ונתן מימיו בלא טרחה ויגיעו ויתקיימו בהם ולא ילמדו עוד כו' שעה אבל לע"ל יהי' ומלאה הארץ דעה וז"ס עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים וכל אחד אחד מראה באצבעו כו' הנה אלקינו זה קוינו לו שיגלה הקב"ה תורתו ומלכותו לכל א' כמו שהי' רצונו בעוה"ז כמו"ש אין אדם לומד תורה אלא מה שלבו הפיץ וז"ש לעשות כרצון איש ואיש וזה יהי' ע"י שר התורה ושרים דאורייתא שיפחה להם שערי תורה כמו"ש לרשבי' בריש תי' ורשותא איתייבה לכל נשמתין כו' ע"ש, וז"ש כאן על כל רב ביתו ומ"ש כי כן יסד המלך כי כך הי' מחשבתו ויסודו של מלכו של עולם ע"ז כמו"ש ודברתם אל הסלע כר ונתן מימיו רק לא יזינו לכן אבל לע"ל ומלא כל הארץ דעה עכ"ל, ומבואר שהאדם יזכה לעתיד לבוא כפי רצונו ושאפילו בעולם הזה התורה נועצת והשאיפות לתורה היא עיקר מדרגת האדם בעולם הזה ובעולם הבא. וכאשר ירצה האדם באמת לעלות בתו"ש יזכה לסייעתא דשמיא מרובה וכפי שדרש הגר"א מהפסוק בשיר השירים

שיר השירים ו' יב לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב וז"ל לא ידעתי פי היתה אצלי בהיחס הדעת ולא היה דעתי על זה נפשי פירוש הקב"ה שהוא נשמה לנשמות או פירוש אהב נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב פירוש ומהיחס הדעת שמוני במרכבות של הנדיבים כמו"ש תהלים קיג מקימי מעפר דל מאשפת ירים אביון להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו פירוש הדל שאין לו כלום והאביון הוא התאב שאין לו כלום ומאשפות שהוא מקום מטונף ירים את האביון שנתאב לעמוד ממקום טיטופו והוא ההבדל עצמו זה הקמה להרמה כידוע והן נגד מי שהוא ערום מן המצוות והוא דל ומאשפות הוא מי שמטונף בעבירות ותאב לעלות מהן ובוכה לעלות מהן הוא ירים להושיבי עם נדיבים הם האבות עם נדיבי עמו הם הנביאים עכ"ל, דהיינו שסיעתא דשמיא נפשי עצומה מובטחת למי שתאב לעלות מהעבירות שעשה וכאשר ירצה באמת יגיע לדרגות שלא היה מגיע אליהם ללא הסיעתא דשמיא המיוחדת הזו וכפי שבאמת אנו זוכים לראות בדורנו אנשים שהיו שקועים בתוך שערי טומאה ונתעלו והפכו לאנשי מעלה שכל עולמם הוא רק תורה ומצוות והיו מאשפות ירים אביון, ובמדרש הלל אי עה"פ תהלים קיד ח הפכתי הצור אבן מים חלמיש למעיני מים רבי עקיבא בן עזאי אומר שהיו כמו טרשים והקב"ה הפכם לצור מים שנתגלו על ידם תעלומות חכמה.

לע"ז ר' יעקב צבי יו"ל ב"י בידה"ט"א ר' שלמה נחמיה שליט"א

אבל האיש חייב בכבוד הוריו לעולם, ואמר שאם האשה מרגשת שהוא מעדיף את הוריו עליה הרי כבוד זה גזל הוא לאשתו ואסור, ואמר את זה בתקיפות הדעת שלא כהרגלו, וצריך לכבדם בדברים שאינו לוקח מאשתו את כבודה, אכן אי אפשר לקבוע הדברים כמסמרות וצריך שיקול רב בכל דבר שלא יקח מאשתו את הרגשת כבודה בעיני בעלה וגם לא ימנע מכבוד הוריו שהוקש בכבוד לכבוד המקום, ולא באתי אלא לעורר ולברר לא דבר כפי ענינו.

לעילוי נשמת חוקרי יקרים • יוסף בן סטי זצ"ל • שחיט מאיר פאין פלס אהרן נלב"ע לי"א שבת א' דרי"ה תשס"א • יחי מורי ורבי